
ה' CHALLENGING

Arguing with G-d

The Weekly

TORAH

C?NTR?VERSY

MAY 22, 2022
YU TORAH MITZION KOLLEL
פי בחקתי תשפ"ב

THE STORY

Zvi Koltz, 89, Who Wrote an Enduring Holocaust Story: A producer who ...
 Goldman, Ari L.
 New York Times (1923-); Oct 7, 2002, ProQuest Historical Newspapers: The New York Times
 pg. B8

Zvi Koltz in the 1960s.

Zvi Koltz, 89, Who Wrote an Enduring Holocaust Story

By ARI L. GOLDMAN

Zvi Koltz, a film and theatrical producer who wrote whose stark story "Yosl Rakover Talks to God" became a classic of Holocaust literature, died last night in Manhattan. He was 89 and lived in Manhattan.

Mr. Koltz was a co-writer and coproducer of "The 39 Steps" (1960), an Israeli war of independence movie, which was made into a Broadway musical. He also moved to the United States and was a member of the board of directors of "Dignity," one of the first plays to challenge the United States' stance on the Holocaust, which ran in Broadway and transferred to the Kennedy Center in 1981. Mr. Koltz was producer of sev-

eral other Broadway shows, including "The Strength of Love" (1961) and "A Matter of Time" (1962), an important play for the Jewish community in New York.

Mr. Koltz was a co-writer and coproducer of "The 39 Steps" (1960), an Israeli war of independence movie, which was made into a Broadway musical. He also moved to the United States and was a member of the board of directors of "Dignity," one of the first plays to challenge the United States' stance on the Holocaust, which ran in Broadway and transferred to the Kennedy Center in 1981. Mr. Koltz was producer of sev-

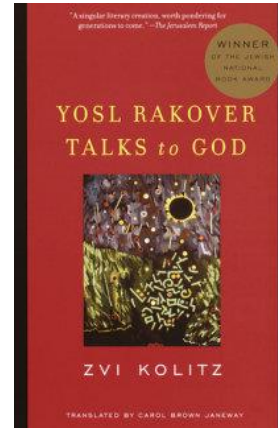
eral other Broadway shows, including "The Strength of Love" (1961) and "A Matter of Time" (1962), an important play for the Jewish community in New York.

Mr. Koltz was a co-writer and coproducer of "The 39 Steps" (1960), an Israeli war of independence movie, which was made into a Broadway musical. He also moved to the United States and was a member of the board of directors of "Dignity," one of the first plays to challenge the United States' stance on the Holocaust, which ran in Broadway and transferred to the Kennedy Center in 1981. Mr. Koltz was producer of sev-

eral other Broadway shows, including "The Strength of Love" (1961) and "A Matter of Time" (1962), an important play for the Jewish community in New York.

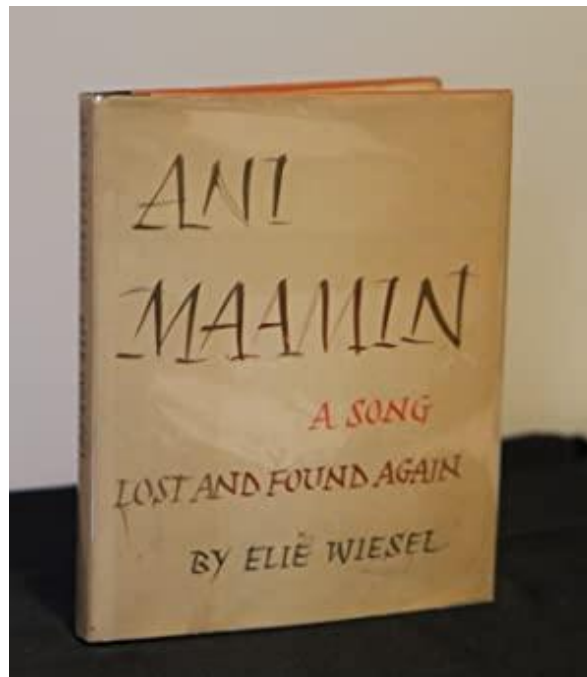
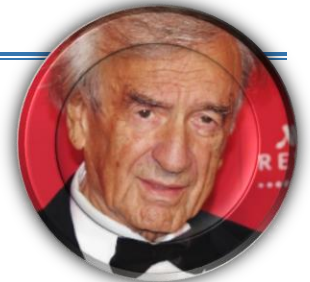
Mr. Koltz was a co-writer and coproducer of "The 39 Steps" (1960), an Israeli war of independence movie, which was made into a Broadway musical. He also moved to the United States and was a member of the board of directors of "Dignity," one of the first plays to challenge the United States' stance on the Holocaust, which ran in Broadway and transferred to the Kennedy Center in 1981. Mr. Koltz was producer of sev-

Reproduced with permission of the copyright owner. Further reproduction prohibited without permission.

Therefore, my God, allow me, before death, being absolutely free of every semblance of terror, finding myself in a state of absolute inner peace and assurance, to argue things out with You for the last time in my life.

THE BEGINNING

תענית ג: ח (1)

אמר לו לחוני המעגל: התפלל שירדו גשמים. אמר להם: צאו והכניסו תנורי פסחים, בשביל שלא ימוקו. התפלל, ולא ירדו גשמים. מה עשה? עג עוגה ועמד בתוכה, ואמר לפניו: רבוננו של עולם, בניד שמו פניהם עלי, שאני כבן בית לפניך. נשבע אני בשמך הגדול, שאני זו מקאן, עד שתרחם על בניד. התחילו גשמים מנטיפין. אמר: לא כד שאלתי, אלא גשמי בורות שיחין ומערות. התחילו לירד בועף. אמר: לא כד שאלתי, אלא גשמי רצון, ברכה ונדבה. ירדו כתקנן, עד שיצאו ישראל מירושלים להר הבית מפני הגשמים. באו ואמרו לו: בשם שהתפללת עליהם שירדו, כד התפלל שילכו להן. אמר להן: צאו וראו אם נמחית אכן הטועים.

ר' עובדיה מברטנורא הרבה שאין לריבין לן עוד והן לטורח על בני אדם: תנורי פסחים. של חרס הם ומטלטלין ממקום למקום: שלא ימוקו. בגשמים: עג עוגה. רשם נקרקע רזסם עגול כעין עוגה: גשמי בורות. גשמים כשופע למלאת בורות: אם נמחית. חס טלה מכוסה גמים: אבן מרעים. אכן היחה

תענית פרק ג
לא
שלח לו שמעון בן שטח: אלמלא חוני אתה, גזרני עליה נדוי. אבל מה אעשה לך, שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך, כבן שהוא מתחטא על אביו ועושה לו רצונו. ועליה הכתוב אומר (משלי כג, כה): "ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך".
היה אפשר שהתחטא בגשמים אלא"כ בלא מנוח לעולם: לנדות. שמנדין על כבוד הרב: מתחטא. מתגעגע

אמר להן: צאו וראו אם נמחית אכן הטועים — אכן גבוהה מאד היחה בירושלים, שכל מי שהיה מוצא מציאה היה עומד עליה ומכריז: "מציאה מצאתי", ובאים בעליה ונותנים סימניה ונוטלים אותה, ואותה אכן היחה נקראת "אבן הטועים" (שהטועים ומחפשים אבידות היו באים לאבן זו). ויש גורסים: "אבן הטוען" (שטוענים שם בענין האבידות). ואמר חוני המעגל דרך גוזמא, שכל זמן שלא נמחית אבן הטועים לא יתפללו שיפסיקו הגשמים; ויש מפרשים על פי הירושלמי, שאמר להם חוני המעגל: כשם שאי אפשר לאבן שתימחה כך אי אפשר להתפלל על רוב הטובה (הר"ן); וכן מובא בגמרא: אמר להם: "כך מקובלני שאין מתפללין על רוב הטובה. אף על פי כן הביאו לי פר הודאה!"; הביאו לו פר הודאה, סמך שתי ידיו עליו, ואמר לפניו: "רבוננו של עולם, עמך ישראל שהוצאת ממצרים אינם יכולים לעמוד לא ברוב טובה ולא ברוב פורענות... יהי רצון מלפניך שיפסיקו הגשמים ויהא ריוח בעולם". מיד נשבה הרוח ונתפזרו העבים וזרחה החמה...
שלח לו שמעון בן שטח — לחוני המעגל: אלמלא חוני אתה, גזרני עליך נדוי — שמנדים על כבוד הרב, והוא הטיח דברים ואמר "לא כך שאלתי" (רש"י). ויש מפרשים, לפי שאין ראוי לצדיק להחזיק עצמו כל כך בטוח בחפלותו שיהא מדבר דרך גזירות (המאירי). אכל מה אעשה לך, שאתה מתחטא לפני המקום — מתפנק לפני הקב"ה, ועושה לך רצונך, וירדו גשמים ויהא ריוח בעולם. באו ואמרו לו: בשם שהתפללת עליהם שירדו, כד התפלל שילכו להן. אמר להן: צאו וראו אם נמחית אכן הטועים.

גמ' שם (2)

וזרחה החמה ויצאו העם לשדה והביאו להם כמהין ופטרויות *שלח לו שמעון בן שטח אלמלא חוני אתה גזרני עליך נדוי [א] שאילו שנים כשני אליהו שמפתחות גשמים בידו של אליהו לא נמצא שם שמים מתהדר על ירך אבל מה אעשה לך שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך כבן שמתחטא על אביו ועושה לו רצונו ואומר לו אבא הולכי לך רצוני בחמן ישפני בצונן תן לי ייחוסים שקדים אפרסקים ורמונים ונותן לו ועליך הכתוב אומר ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך תנו רבנן מה

מדרש תנחומא פ' כי תבוא (3)

(ד) וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע. אִם שָׁמַעְתָּ קִמְעָא, סוֹפֵף לְשָׁמַע הַרְבֵּה. דְּבַר אַחַר, אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע, תִּשְׁמִיעַ תְּלַמּוּדֵךְ לְפָנַי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. אֵימְתִי הוּא מְשִׁמֵעַ תְּלַמּוּדוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּשַׁעֲרֵי שְׁהוּא בָּא לְפִטְרֵי מִן הָעוֹלָם, שְׁנֵאמַר, סוֹף דְּבַר הַכֹּל נִשְׁמַע (וְהֵלֵךְ י"ב). וְרַבִּי מְאִיר אוֹמֵר, עַד שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם נְשָׁמְתוֹ, שְׁנֵאמַר, צְלֻמְנוֹת וְלֹא סְדָרִים (א"י"ב י'), שֶׁהוּא סוֹדֵר תְּלַמּוּדוֹ. [דְּבַר אַחַר, אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע, תִּשְׁמַע תְּפִלָּתְךָ, כְּגוֹן חוֹנֵי הַמַּעֲגָל. בְּשַׁעֲרֵי שְׁנֵאמַר יִשְׂרָאֵל לְגַשְׁמִים, נִתְפַּסְסוּ אֲצִלּוֹ וְאָמְרוּ לוֹ, הִתְפַּלֵּל עָלֵינוּ שְׁאֵנִי צְרִיכִין לְמִטָּר. מִיָּד עָג עוֹנָה וְעַמֵּד בְּתוֹכָהּ, לְקַיֵּם מַה שְׁנֵאמַר, עַל מְשִׁמְתִי אֶעֱמְדָה (חֲבִיקוּב ב'). הִתְחִילוּ גַשְׁמִים מְנַטְפִין. אָמַר לֹא כֵף שְׁאֵלְתִי, אֲלֵא גַשְׁמִי רָצוֹן בְּרַכָּה וְנִבְרָה. הִתְחִילוּ גַשְׁמִים יוֹרְדִים בְּתַקְנָן. מִי גָרַם לוֹ לִהְיוֹת מִתְפַּלֵּל וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּתוֹ. עַל יְדֵי שֶׁהָיָה שׁוֹמֵעַ לְדְבָרֵי תוֹרָה.

חבקוק (4)

2 I will stand on my watch,
Take up my station at the^a post,
And wait to see what He will say to me,
What He^b will reply to my complaint.

²The LORD answered me and said:
Write the prophecy down,
Inscribe it clearly on tablets,
So that it can be read easily.

³For ^cthere is yet a prophecy^c for a set term,
A truthful witness for a time that will come.
Even if it tarries, wait for it still;

For it will surely come, without delay:

^{4d}Lo, his spirit within him is puffed up, not upright,

But ^dthe righteous man is rewarded with life
For his fidelity.

⁵How much less then shall the defiant^e go unpunished,

The treacherous, arrogant man
Who has made his maw as wide as Sheol,
Who is as insatiable as Death,
Who has harvested all the nations
And gathered in all the peoples!

⁶Surely all these shall pronounce a satire
against him,

A pointed epigram concerning him.

They shall say:

Ah, you who pile up what is not yours—

How much longer?—

And make ever heavier your load of indebtedness!

⁷Right suddenly will your creditors/ arise,

ב על-משמרתִי אֶעֱמְדָה
וְאֶתְיַצֵּבָה עַל-מִצְוֹר
וְאֶצְפֹּה לְרֹאוֹת מֵהַיַּד-בְּרָזִי
וּמָה אֲשִׁיב עַל-תּוֹכְחָתִי:

2 וַיַּעֲנֵנִי יְהוָה וַיֹּאמֶר
בְּתוֹב חֲזוֹן

וּבְאֵר עַל-הַלְהוֹת

לְמַעַן יְרוּץ קוֹרֵא בּוֹ:

3 כִּי עוֹד חֲזוֹן לְמוֹעֵד

וַיִּפַח לֶקֶץ וְלֹא יִכְבֹּב

אִם-יִתְמַהֲמַה חֶפְזָה-לוֹ:

כִּי-בָא יָבֵא לֹא יֵאָחֵר:

4 הִנֵּה עֹפֵלָה לֹא-יִשְׁרָה נִפְשׁוֹ בּוֹ

וְצַדִּיק בְּאִמּוּנָתוֹ יִחְיֶה:

5 וַיֵּאָף כִּי-הֵינֵן בּוֹגֵד

גִּבּוֹר יִקִּיר וְלֹא יִנָּה

אֲשֶׁר הִרְחִיב בְּשֹׂאוֹל נִפְשׁוֹ

וְהוּא כְּמִנְתָּ וְלֹא יִשְׁבַּע

וַיִּאֶסֶף אֵלָיו כָּל-הַגּוֹיִם

וַיִּקְבֹּץ אֵלָיו כָּל-הָעַמִּים:

6 הֲלוֹא-אֵלֶּה כָּלֵם עָלָיו מִשָּׁל יִשְׂרָאֵל

וּמְלִיצָה חִדּוֹת לוֹ

וַיֹּאמֶר

הֲלוֹ הַמְרָבָה לֹא-לוֹ

עַד-מִתִּי

וּמִכְבִּיד עָלָיו עֲבָטִיט:

7 הֲלוֹא פָתַע יִקְוּמוּ נִשְׁכָּיֶךָ

מדרש תהלים ז (5)

על פיך. אמרו הנביאים לפני הקדוש ברוך הוא, למה אתה מטיב לאמות העולם בעולם הזה. אמר להם, לפי שפתיי, (דברים ז, י) 'וימשלם לשנאיו'. וכן הוא אומר, (ישעיה מה, ט) 'הוי רב את יצרו חרש את חרשי אדמה'. בא חבוק בך עשה לו צורת עגה בארץ, ואמר, איני זו מכאן, שנאמר (חבוק ב, א) 'על משמתי אעמדה ואתיצבה על מצור'. מהו על מצור שהיצר לו צורה. ואצפה. אמר הקדוש ברוך הוא, אני מחזר על כל מי ששבר קרדמו ובא אצלי. התחיל צוח, (שם א, ב) 'עד אנה ה' שועתי ולא תשמע'. ענהו הקדוש ברוך הוא ואמו, לו, בן תורה אתה ולא עם הארץ, כתב לך בלתי אהרן אהרן.

בית, ואחר כך תאמר הודיעני את הקץ. וכן הוא אומר (שם ב) 'ויניעני ה' ויאמר כתב חזון ובאר על הלחות. אמר לו הקדוש ברוך הוא, כשאמרתי לך בגלות ראשון כי לפי מלאת הכל שבעים שנה, כיון ששלמו שבעים שנה מה כתיב, (דברי ימים ב לו, כב-כג) 'פורש מלך פרס וגו''. אף עכשיו, כשיגיע הקץ אני גואלכם. וכן הוא אומר (ישעיה סג, ד) 'כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה'. כששמע חבוק נפל על פניו והיה מתחנן לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לפניו, רבנו של עולם אל תדין אותי מזיד אלא שוגג, שנאמר (חבוק ג, א) 'תפלה לחבוק הנביא על שגינותו. וכן דוד אומר. שגיוז לדוד.

ר' לוי יצחק זי"ע (6)

A Song For Yom Kippur

The holy Berditchever Rebbe, Rabbi Levi Yitzchok, stood at the podium, ready to begin the final prayer of Yom Kippur -- *Ne'ilah*. The crowd stood, hushed, awaiting the familiar strains of kaddish: *Yisgadel V'yiskadesh Shmei Rabbah* ...

Instead, amazingly, the Rebbe began to sing. And this is what he sang:

Master of the Universe,
I wish to make an exchange with You.
Should You ask me what sort of exchange,
I will tell You:
I will give You our sins, errors, and transgressions,
O Father.
Should You ask me what I wish for them,
I will tell You:
You will give us forgiveness, pardon, and atonement,
O Father.
Should You think it will be an even exchange,
no, I tell You.
You will add to it "Children, Life, and Livelihood,"
O Father.
Should You ask what I mean by "Children,"
I will tell You:
"Children, and grandchildren, engaged in Torah and Mitzvos,"
O Father.
Should You ask me what I mean by "Life,"
I will tell You:
"Life, Life, in order to thank You and praise You,"
O Father.
Should You ask me what I mean by "Livelihood,"
I will tell You:
"And you shall eat, and be satisfied, and bless Hashem your G-d,"
O Father.
The Egyptians say that their idol is a god,
No, I tell You.
The Parthians say that their idol is a god,
No, I tell You.
The atheists say that there is no G-d,
There is, I tell You.
And I, Levi Yitzchok ben Sarah Sosha,
say:
Yisgadel V'yiskadesh Shmei Rabbah ...

And with that, the Rebbe of Berditchev began the *Ne'ilah* prayer.

CS Scanned with CamScanner

משנה שם (7)

שאינ מתפללין על רוב הטובה אעפ"כ הביאו לי פר
הודאה הביאו לו כו' אמר לפניו רבש"ע כו' יהי רלון
מלפניך שיפסקו הגשמים ויהיה ריוח צעולם מיד נשנה
הרוח כו': גידוי. פי' הר"ב שמנדין על כבוד הרב. והוא
הטיח דברים ואמר לא כך שאלתי
כ"כ רש"י. ובזרייתא מסיים
הכי. שאלו שנים כשני אליהו
שמפתחות גשמים צידו של אליהו
לא נמצא שם שמים מתחלל על
ידיך. דאליהו נשבע דלא ירדו
גשמים ואתה נשבעת שירדו.
ונמצא דזה או זה נא לידי שבעת
שוא [ועיין מ"ש במשנה ו' פרק
ה' דעדות]: מתחטא. פירש
הר"ב מתגעגע. ולשון ארמית
הוא כמ"ש בערוך [ערך חט] כי
הילדים רכים (בראשית ל"ג) תרגום
[יונתן] ארום עלייא מחטיין:
ט קודם הנץ החמה לא
ישלימו. דאכתי לא חל עלייהו
מענית כי נחתי גשמים. רש"י.

שמעון בן שטח^מ, אלמלא חוני
אתה, גוזרני עליך נדוי^מ. אבל מה אעשה לך, שאתה
מתחטא^מ לפני המקום ועושה לך רצונך כבן שהוא
מתחטא על אביו ועושה לו רצונו. ועליך הכתוב אומר,
(משלי כג) ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך: ט היו
מתעניין וירדו להם גשמים קדם הנץ החמה, לא
ישלימו^מ. לאחר הנץ החמה, ישלימו^ב. רבי אליעזר
אומר, קדם חצות לא ישלימו, לאחר חצות ישלימו^ב.
מעשה שגזרו תענית בלוד, וירדו להם גשמים קדם
חצות. אמר להם רבי טרפון, צאו ואכלו ושתו ועשו יום
טוב. ויצאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב, ובאו בין
הערבים וקראו הלל הגדול^ג:

[ופי' הנץ החמה כתבתי במשנה ז' פ"ק דברכות]: קודם חצות. דחנות זמן אכילה הוא. ומחנות ואילך חל המענית
כיון שלא סעדו שבעת סעודה. רש"י. [ומ"ש הר"ב הלכה כר"א. גמ'] : וקראו הדר הגדול. הודו לאלהי האלהים כל"ח
(מהלים קל"ו) עד על נהרות צבל גמרא סוף פסחים ומשום דכתיב ציה נוחן לחם לכל בשר נאה להאמר על השובע.
רש"י. ודרך שיר הוא שלא נאמר אלא על השובע. אבל בפסוקי דזמרה אומרים עיין בתוס':

פירוש המשניות להרמב"ם

ומיד נסתלק המטר היה הדבר קשה לשמעון בן שטח כמו
שתראה והוא ענין ראייתו שהביא בזה המעשה ופירוש מתחטא
מגעגע: ט הדר הגדול. הוא מהודו לה' כי טוב עד שיר

מלאכת שלמה

כל זרכיו כגון הא דתן הכא ואידך המספר אחר מטען של תלמידי
חכמים כגון ההיא דתן כפ"ה דעדויות שנידו לעקביא בן מהללאל
מפני שנגע בכבוד שמעיה ואבטליון ואידך המזולל בנטילת ידיים כגון
ההיא דתן נמי החס ואח מי ידו את אלעזר בן חנוך שפקפק
בטוהרת ידיים אבל תגורו של עכנאי דכפ"ה דכלים הנכרה שזכרו לרי'
אליעזר לא חתן לה כהדיא במתני' ואשכחן נמי בזרייתא דחודוס איש
רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדיים מקולסאים צלילי פסחים ושלחו
לומר לו אלמלא את בני רומי לאכול גדיים מקולסאים צלילי פסחים ושלחו
שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחון ואיתה נמי צירושלמי ר"פ ואלו
מגלחין. גוזרני עליך נדוי. משום דחייב אדם חכם לנדות על כבוד
הרב וכ"ש על חלול השם טור י"ד סי' של"ד. וש גורסין אלמלא חוני

A Prayer for the Days of Awe

By Elie Wiesel BOSTON

New York Times (1923-); Oct 2, 1997; ProQuest Historical Newspapers: The New York Times
pg. A19

A Prayer for the Days of Awe

By Elie Wiesel

Master of the Universe, let us make up. It is time. How long can we go on being angry?

More than 50 years have passed since the nightmare was lifted. Many things, good and less good, have since happened to those who survived it. They learned to build on ruins. Family life was recreated. Children were born, friendships struck. They learned to have faith in their surroundings, even in their fellow men and women. Gratitude has replaced bitterness in their hearts. No one is as capable of thankfulness as they are. Thankful to anyone willing to hear their tales and become their ally in the battle against apathy and forgetfulness. For them every moment is grace.

Oh, they do not forgive the killers and their accomplices, nor should they. Nor should you, Master of the Universe. But they no longer look at every passer-by with suspicion. Nor do they see a dagger in every hand.

Does this mean that the wounds in their soul have healed? They will never heal. As long as a spark of the flames of Auschwitz and Treblinka glows in their memory, so long will my joy be incomplete.

What about my faith in you, Master of the Universe?

I now realize I never lost it, not even over there, during the darkest hours of my life. I don't know why I kept on whispering my daily prayers, and those one reserves for the Sabbath, and for the holidays, but I did recite them, often with my father and, on Rosh ha-Shanah eve, with hundreds of

Elie Wiesel, a professor in the humanities at Boston University, was awarded the Nobel Peace Prize in 1986.

inmates at Auschwitz. Was it because the prayers remained a link to the vanished world of my childhood?

But my faith was no longer pure. How could it be? It was filled with anguish rather than fervor, with perplexity more than piety. In the kingdom of eternal night, on the Days of Awe, which are the Days of Judgment, my traditional prayers were directed to you as well as against you, Master of the Universe. What hurt me more:

Making peace with God, 50 years later.

your absence or your silence?

In my testimony I have written harsh words, burning words about your role in our tragedy. I would not repeat them today. But I felt them then. I felt them in every cell of my being. Why did you allow if not enable the killer day after day, night after night to torment, kill and annihilate tens of thousands of Jewish children? Why were they abandoned by your Creation? These thoughts were in no way destined to diminish the guilt of the guilty. Their established culpability is irrelevant to my "problem" with you, Master of the Universe. In my childhood I did not expect much from human beings. But I expected everything from you.

Where were you, God of kindness, in Auschwitz? What was going on in heaven, at the celestial tribunal, while your children were marked for humiliation, isolation and death only because they were Jewish?

These questions have been haunting me for more than five decades. You have vocal defenders, you know. Many theological answers were given me, such as: "God is God. He alone knows what He is doing. One has no

right to question Him or His ways." Or: "Auschwitz was a punishment for European Jewry's sins of assimilation and/or Zionism." And: "Isn't Israel the solution? Without Auschwitz, there would have been no Israel."

I reject all these answers. Auschwitz must and will forever remain a question mark only: it can be conceived neither with God nor without God. At one point, I began wondering whether I was not unfair with you. After all, Auschwitz was not something that came down ready-made from heaven. It was conceived by men, implemented by men, staffed by men. And their aim was to destroy not only us but you as well. Ought we not to think of your pain, too? Watching your children suffer at the hands of your other children, haven't you also suffered?

As we Jews now enter the High Holidays again, preparing ourselves to pray for a year of peace and happiness for our people and all people, let us make up, Master of the Universe. In spite of everything that happened? Yes, in spite. Let us make up: for the child in me, it is unbearable to be divorced from you so long. □

Reproduced with permission of the copyright owner. Further reproduction prohibited without permission.